

AZ ÉRZÉKELÉST (ÉSZLELÉST) JELENTŐ ERZA-MORDVIN IGÉK

HEVÉR KRISZTINA

Az érzékelést jelentő igék helyes használata sok gondot okoz az idegen nyelven tanulók számára. Nyelvtanítás során általános séma, hogy a tanárok a nyelvtani anyag kijelölése és gyakoroltatása után világítják meg, hogy az egyes szintaktikai szerkezetek milyen szövegkörnyezetben fordulnak elő. Holott a szinonim szerkezetek grammatikai viselkedését és szemantikai szerepét egyszerre, egymással párhuzamosan kellene tárgyalni.

A legtöbb kultúrában általánosan elfogadott dolog, hogy az ember saját testén keresztül ötféle érzékelésre képes: lát, hall, szagol, ízlel és érint a kezével. Természetesen képes az ember más dolgok (pl. távolság) érzékelésére is, de ez az öt érzékelés az, amit a nyelvek univerzálisan lexikai úton kifejeznek. Az ún. 'hatodik érzék' biológia értelemben nem érzékelés. Ha elfogadjuk, hogy az igéket aspektus szempontjából statikus és dinamikus csoportba lehet osztani, akkor az öt érzékszerv viszonylatában 10 igét lehet összehasonlítani szintaktikai és grammatikai tekintetben, ám ez a szám nyelvenként változó.

Tom Scovel öt nyelv (angol, spanyol, francia, thai, kínai) alapérzékelést jelentő igéit hasonlította össze az aspektus tekintetében. Azt vette észre, hogy a látás és hallás azok az érzékelések, amelyekre az egyes nyelvek két külön igét alkalmaznak, ha állapotot, illetve ha dinamikus cselekvést fejeznek ki, a többi érzékelést jelentő ige esetében hangalaki egyezségről lehet szó (Scovel 1971: 78), például az angol *smell* 'szagol' igével egyszerre lehet statikusságot és aktív szituációt kifejezni, azaz nem alakult ki két külön igealak.

Mivel szintaktika és szemantika kölcsönös viszonyban állnak, forma és funkció kölcsönösen egymástól függnék. Cikkem célja, hogy megvilágítsam a volgai-finnugor nyelvekhez tartozó erza-mordvin nyelv öt alapérzékelést jelentő rokon jelentésű igéi közötti különbséget mind szemantikai, mind szintaktikai tekintetben.

Statikus és dinamikus igék

Az igék aspektualitása befolyást gyakorol a grammatikai formára és a szemantikai funkcióra. Kiefer (1983: 148) aspektusdefinícióját elfogadva, miszerint az aspektus a szituációk belső időstruktúrája, kétféle szituációt lehet megkülönböztetni: a statikust és a dinamikust. Statikus és dinamikus igéket /stative and dynamic verbs/ különböztetnek meg az angol nyelv aspektusrendszerével foglalkozó munkák is.

„A statikus igék jelentésében határozatlan vagy szakadatlan időtartam van. Rájuk a 'cselekvés' belső mozgásának, evolúciójának a hiánya jellemző” (Pete 1983: 160). A dinamikus igék viszont képesek a cselekvést folyamatában, fejlődésében megjeleníteni.

Az aspektussal foglalkozó munkák gyakran egymás mellett használják az aspektus és az akcióminőség fogalmakat, holott az utóbbi „a cselekvés, történés módját jelöli morfológiai eszközökkel” (Kiefer 1992: 891). Ez alapján beszélhetünk ingresszív,

iteratív, rezultatív és terminatív akcióminőségről. Az akcióminőség-képzés az erzában is megvalósulhat, sőt az érzékelést (észlelést) jelentő igék körében is, képzőikkel:

pl. *tokams* tapint – *tokšems* tapogat /iteratív akcióminőség/.

Kiefer (1992: 82) az aspektust a mondat tulajdonságának tekinti. Ugyanakkor szerinte beszélhetünk ún. aspektusnyelvekről, mint például az orosz, amelyekben a lexikális elemek aspektualitása eleve adott és nagy mértékben meghatározza a mondat aspektusát. Kiefer (1983: 149–150) megállapítja, hogy az ige alakján kívül a mondat aspektusához döntő mértékben hozzájárul az ige valenciastuktúrája is, azaz hogy hány és milyen típusú argumentumot kíván meg az ige.

Tehát aspektus és vonzatfogalom összefügghet. Erre példa lehet az erza-mordvin nyelv is, amely nem aspektusnyelv, és nincsenek benne például igekötők sem, amelyek betölthetnék a perfektiválás szerepét, ellentétben a magyarral. Az aspektus meghatározásához azonban hozzájárulhat a tárgy, mint igei vonzat.¹

Úgy vélem, nagy mértékben megkönnyítené általában is a nyelvtanulást, ha a nyelvtanárok felhívnák a tanulók figyelmét aspektus és vonzatstruktúra összefüggésére (természetesen a 'nem' aspektusnyelvekről van most szó), s akkor a vonzatok megtanulása sem okozna olyan nagy nehézséget.

Az alábbiakban ezt az összefüggést én az erza-mordvin nyelv öt alapérzékelést jelentő igéinek körében próbálom feltárni. Abból a szempontból vizsgálom meg ezeket az igéket, hogy a szinonim igepárok közül melyiket kell dinamikus, illetve statikus cselekvés kifejezése esetén használni. Továbbá igyekszem feltárni, hogy milyen különbségek vannak az igepárok valenciastuktúrájában, s hogyan függ ez össze a szemantikai tartalommal.

Táblázat DINAMIKUS ÉS STATIKUS ERZA-MORDVIN IGÉK AZ ÖT ÉRZÉKSZERV TÜKRÉBEN		
	AKTIVITÁS	ÁLLAPOT
šel'met' 'szem'	vanoms 'néz'	nejems 'lát'
pi'et' 'fül'	kunsoloms 'hallgat vmit'	mařams 'hall'
sudo 'orr'	nikšt'ems 'szagol'	mařams 'érez'
kel' 'nyelv'	varčams 'ízlel'	mařams 'érez'
tokamo 'érintés'	tokams 'érint'	mařams 'érez'

A fenti táblázat jól illusztrálja a különbséget a hasonló jelentésű érzékelést jelentő erza igék között. Vizuális és auditív érzékelés esetén dinamikus cselekvést fejeznek ki a *vanoms* 'néz (vmit)', illetve *kunsoloms* 'hallgat (vmit)' igék, míg állapotban levést, azaz statikusságot a *nejems* 'lát', illetve *mařams* 'hall' igék.

A statikus szituációkra az jellemző, hogy általában nem perfektiválhatók, ennek ellenére sok statikus igének, többek között a perceptuálisaknak is lehet perfektív alakja. A magyar nyelvben a perfektiválás többek között a 'meg' igekötővel valósul meg (meglát, meghall), az erzában ennek hiányában ez determinált tárgyi vonzattal történik:

¹vonzat: a valenciahordozó által megkövetelt bővítmény értelmében

Néjan kudoñt'. Látom a házat. (Azaz megláttam, az állapot beállt.)

Mañan gajt'eñt'. Hallom a hangot. (Azaz meghallottam, az állapot beállt.)

„Állapotok ugyan nem lehetnek perfektívek, de valamely állapot beállta már perfektív, minthogy minden 'kezdet' perfektív” (Kiefer 1983: 164).

Ha a mordvin tárgyas ragozási rendszert a magyarral összehasonlítjuk, úgy tűnik, az utóbbiban egy félbemaradt nyelvi fejlődésnek vagyunk a tanúi, mivel csak harmadik személyű tárgy esetén teljes a ragozási sor. A két nyelv tárgyas ragozásának használatában mutatkozó lényeges eltérés a mordvin határozott tárgyas ragozás aspektusjelölő tulajdonságából adódik. Az aspektus szorosan összefügg a határozottság nyelvi kifejezőeszközeivel, mivel a közlési folyamatban szintén konkretizáló, aktualizáló szerepe van. Salamon (1989: 104) is megállapítja, hogy az erza igék – ellentétben az oroszokkal – szótári alakjukban és alanyi ragozásukban folyamatosság-befejezettség szempontjából semlegesek. Ám a tranzitív ige tárgy mellett befejezett tartalmú lesz.

Az érzékelést kifejező erza igék mellett a tárgy azonban nemcsak az érzékelés irányát ábrázolja, hanem megváltoztatja az ige szemantikai tartalmát is, érzékelés, illetve észlelés dichotómiáját teremtve meg. Érzékelés kifejezésére intranszitiv használat alakult ki, észlelés kifejezésére tranzitív:

Mon ne jan. Látok. (képes vagyok ilyen érzékelésre, mert szemem ép)

Pek lamo aparo ñes. Nagyon sok rosszat látott. (Čil'isema 97/3–4: 2)

Feka mañi. Feka hall. (képes ilyen érzékelésre, hallószerve ép)

Sonze morostonzo lamot mañ it' čok-č ok gajt'eñt'. Dalában sokan hallják a cjok-cjok hangot. (Čil'isema 96/5–6: 11)

Érzékelés kifejezése az erzában indeterminált ragozású igével történik és ezek az igék aspektus tekintetében statikusak.

Észlelés kifejezésekor az ige lehet determinált ragozású is, de mellette mindig tárgyi vagy tárgyszerű határozói vonzat szerepel. Perceptuális folyamatról van szó, tehát az alany valamely élő kategória.

De mi lehet tárgy? E kérdésre a választ Vliegen a német nyelv auditív érzékelést jelentő igéire alkalmazott rendszerében találtam meg (Vliegen 1988), s felhasználtam arra, hogy megállapítsam, milyen szemantikai körű lehet a tárgy az erza-mordvinban.

- a) A tárgy élőlény:
Griša mañ i Aljañ. Grisa hallja Alját.
- b) Ha a tárgy nem élőlény, akkor hangot kell tudni adnia:
Poetes er i sonze mel'avkstnese, mañi l'ekš emanzo.
A költő a maga bánatában él, hallja a saját lélegzését.
- c) Ha nem tud hangot adni, akkor mozgathatónak kell lennie:
Aršan: mařasa piřeñ keñkšeñ t' čikordomanzo.
Azt hiszem, a kerti kapu csikorgását hallom.
A magyarban és a mordvinban sem helyes az a mondat, hogy **Pjotr mařasi kudoñt'*. Péter hallja a házat.
- d) Lehet a tárgy valamely elvont főnév. Az ilyen típusú mondatok általában szépirodalmi szövegekben fordulnak elő, így az adott szöveggörnyezet-

ben szemantikailag és grammatikailag is helyesek, bár a fenti kategóriák egyikébe sem sorolhatók be:

Maŕi ŝuroŕi ĉaĉoma. Hallja/érzi a gabona születését. (Ĉil'isema 91/6: 3)

Aspektus viszonyában: érzékelés kifejezése csak statikus igével történhet (*ĥejems* 'lát', *maŕams* 'hall'), míg észlelést statikus és dinamikus igével egyaránt ki lehet fejezni. „A statikus szituációk állapotokat írnak le, a dinamikus szituációk folyamatokat, cselekvéseket vagy eseményeket” (Kiefer 1983: 150).

Dinamika-statika dichotómiája a többi három érzékelés (észlelés) esetén is megvan, azaz külön igével lehet kifejezni az aspektuális különbségeket. Dinamikus szituációk: *ĥikŝt'ems* 'szagol', *varĉams* 'ízlel', *tokams* 'érez', statikus helyzetet mindhárom esetben a *maŕams* 'érez' ige jelent:

Mon maŕasa meze-but'i avol' eŝeĥek to ĉiĥe t'ese komnatoso.

Valami furcsát (furcsa szagot) érzek ebben a szobában.

Mon maŕan kodamo-bu'ti ĉiĥe jamson.

Valami furcsát (furcsa ízt) érzek a levesemben.

Maŕan keveĥt' orŝamopel'seĥt.

Követ érzek a cipőmben.

Vonzatstruktúra és jelentés

H. Molnár Ilona (1969) alapján kötelező vonzatnak tekintem az alanyt (strukturálemghatározó jegy), a tárgyat, a tárgyszerű határozókat, és az állandó határozót. A tranzitivitás-intranszitivitás szinte az egész igekészletet kettéosztja, s ebből az oppozícióból következik, hogy a tárgy mint e struktúrák megkülönböztető jegye mindig kötött bővítmény, azaz vonzat. A tárgyszerű határozó, ugyanúgy a cselekvés objektumát jelöli, mint a tárgy, tehát az előbbiekből következik, hogy kötött szerkezeti tag.

A tárgy szintaktikai helyzete nem egészen világos. Első látásra az igei állítmány jelentésétől függ a tárgy helye, ám hogy a mordvin ige tárgyas vagy tárgyatlan, azt nem az ige dönti el, hanem az, hogy a mondatban van-e tárgy. Az objektív ige is csak akkor lesz befejezett, ha a mondatban tárgy van. Látható, hogy szemantika, illetve szintaktika szorosan összefüggnek.

„A mai erza-mordvinban *határozatlan tárgy* → *alanyi ragozású ige*, *határozott tárgy* → *tárgyas ragozású ige* képlet nem érvényesül olyan tisztán, mint a magyarban. Az igei állítmány és a tárgy közötti morfológiai viszony nemcsak a tárgy, hanem az ige szemantikájának is a függvénye” (Salamon 1989: 104). Erre vonatkozóan szabályosságot kimutatni, aspektus szemszögéből szélesebb körű vizsgálatot igényelne.

Az itt felsorolt vonzatstruktúrák összegyűjtéséhez a korpuszt a Szaranszkban N.I. Išutkin szerkesztésében megjelenő Ĉil'isema című havilap jelentette. Az egyes struktúrák megállapításakor Prószyński Gábor (1989) elemző eljárását alkalmaztam, és természetesen anyanyelvi beszélő is segítségemre volt a tesztelés során.²

A következő táblázattal szemléltetem, milyen eltérések vannak az alapérzékelést jelentő igeik vonzatstruktúrája között a dinamikus-statikusan dichotómia rendszerében, jelezve minden esetben az alany és a tárgy szemantikai körét. Azt gondolom, hogy a

²Az elemző eljárásról bővebben Hevér Krisztina 1998: Az érzékelést jelentő erza-mordvin igeik vonzatai, Szakdolgozat, JATE, Finnugor Nyelvtudományi Tanszék

vonzatszótárakon túl más szótáraknak is jelölniük kellene a kötelező vonzatokat, hisz sok esetben nem kapunk képet például az alany szemantikai köréről, ahogy Vuoriniemi (1978: 396) is megállapította, sajnálatos hiánya a szótáraknak, hogy az infinitív alakú igei példákban nem derül ki, hogy az igenek lehet-e például alanyi vonzata, s hogy az milyen szemantikai körű lehet.

Az alábbiakban közlöm az erza-mordvin öt alapérzékelést jelentő igék vonzatstruktúráit az aspektuális dichotómia rendszerében. Az itt felállított vonzatlista egyéni kutatómunka eredménye. A példamondatok a Čil'isema című folyóirathoz, illetve anyanyelvi beszélőtől valók. Igyekszem feloldani a kétnyelvű szótárak hiányosságát, azaz jelzem az alany szemantikai körét. Alsó indexben megadom – mivel az erza mondatforma szempontjából bizonyos fokig releváns –, hogy az ige, illetve tárgyi bővítője, determinatív, illetve indeterminatív ragozású-e. Hangsúlyozom, hogy ez a 'képlet' csak az ige adott mondatformában való megjelenésére vonatkozik, nem kizárólagos érvényű.

A következőkből kiderül, hogy vizuális és auditív érzékeléskor csak statikus állapot kifejezése esetén lehet az ige egy argumentumú, azaz csak alanyi vonzattal járó. Dinamikus állapot esetén legalább két argumentuma van az ige-nek.

Az itt felállított vonzatlistához a mintát Forgács Tamás igevalencia-szótára jelentette (Forgács 1996). Mivel a kutatáshoz a korpuszt csak egyetlen erza folyóirat elérhető számai jelentették, így az alábbi igei vonzatstruktúra-lista nem nevezhető teljesnek, a téma további vizsgálatot igényel.

DINAMIKUS IGÉK

vanoms 'néz'

kije vani kiń/meže vki néz vkit/vmit

S→+Anim

O→FCS_{akk}, illetve MM_{akk}

Vaniń t'elevizor.

Televíziót néztem.

S-O_{indet}

kije vani kiń'/mez'e ejse: vki néz vkit/vmit

S→+Anim

A_{dir}→FCS_{postpos} (ejse inesszívuszragos névutóval)

Vani čoranzo ejse.

Nézi a fiát.

S-V_{indet}-A_{dir}

STATIKUS IGÉK

ńejems 'lát'

kije ńeji vki képes a látásra, szeme ép

S→+Anim Mon ńejan. Látok.

S-V_{indet}

kije ńeji kiń'/meže vki lát vkit/vmit

S→+Anim

O→FCS_{akk}, illetve MM_{akk}

Ha O→Hum, akkor O_{indet}→FCS_{akk}

ńejan vejke čorań. Látok egy férfit.

S-V_{indet}-O_{indet}-O_{indet}→FCS_{akk}

kije vani kiń/meže langs vki nész vkire/vmire

S→+Anim

A_{akk}→FCS_{postpos} (*langs* esszívusragos névutóval)

Vani ejd'enze langs.

A gyerekére nész.

S-V_{indet}-A_{akk}

kije vani kije mel'ga vki nész vkire/vmire: vigyáz, gondja van rá

S→+Anim

A_{dir}→FCS_{postpos} (*mel'ga* transzlátívusragos névutóval)

Mon čiń-čop karman mel'ganzo vanomo.

Egész nap vigyázni fogok rájuk.

S-V_{indet}-A_{dir}

vki nész vmi után

A_{dir}→FCS_{postpos} (*mel'ga* transzlátívusragos névutóval) FCS:mozgó dolog

Čorińeš vanoš t'et'anžo ked'eńt' mel'ga.

A kisfiú az apja keze után nészett.

S-V_{indet}-A_{dir}

kije vani koda meže/kiń langs vki vhogyan nész vmit/vkit: vmilyen véleménye van róla

S→+Anim

A_{adir} (A_{mod})

Pańa vanš šel'meń šavado

Panya sóvárgó szemekkel nészett rá.

S-V_{indet}-A_{adir}-A_{akk}

mez'e vani kov: vmi nész vmerre/vmire (rendszerint ablak)

S=-Anim

A_{dir}→FCS_{lat}

Ušov vanit' val'manok.

Kifelé nésznek az ablakaink.

kunsoloms 'hallgat vmit'

mařams 'hall'

kije maři vki hall, hallószerve ép

S→+Anim

Babam vad'řasto maři.

A nagymamám jól hall.

S-V_{indet}

kije kunsoli meže/kiń vki hallgat vmit/vkit
 O = beszélő személy; vmilyen szöveg

O→FCS_{akk} . illetve MM_{akk}

Son kunsoli radio.

Rádiót hallgat.

S-V_{inder}-O_{indet}

kije kunsoli kiń:vki szót fogad vkinek

A_{akk}=+Anim

Nina di mon kunsolotano babanok.

Nyina és én szót fogadunk a nagymamánknak.

S-S-V_{indet}-A_{akk}

kije mafi meže (hangot) füllel
 rövidebb vagy hosszabb ideig felfog,
 hall

S→+Anim

O→FCS_{akk}, illetve MM_{akk}

Mafińe sejeřemat'ńeń.

Meghallotta a kiáltásokat.

S-V_{det}-O_{det}

kije mafi mežd'e/kid'e kiń pel'd'e
 vki hall vmiről/vkiről S→+Anim

A_{dir1}→FCS_{abl}

A_{dir}→FCS_{postpos}(pel'd'e-
 ablatívusz-ragos névutóval)

Mit'řej jovtńinze t'enze aparanzo,
mežd'e mařas sazorkanzo pel'd'e.

Mitrej elmondta neki a baját, amiről a
 kishúgától hallott.

S-A_{dir1}-V_{indet}-A_{dir2}

kije mařasi muzikańť vki hallja a
 zenét = zenei hallása van

S→Hum; O→FCS_{akk}

Son vad'řasto mařasi muzikańť.

Jó zenei hallása van.

S-A_{mod}-V_{det}-O_{det}

ńikst'ems 'szagol'

kije ńikst'es meže vki az orrával
 érzékeli vminek az illatát, szagát

S→+Anim

O→FCS_{akk}

ńikst'ńńe ċeċat'ńeń.

Megszagolta a virágokat.

S-V_{det}-O_{det}

mařams 'érez'

kije maři meže vki az orrával érez
 vmit

S→+Anim

O : tárgyyszerű jelző

Mon mařasa meže-but'i avol' ešeńek
toċińe t'ese komnatoso.

Valami furcsát (furcsa szagot) érzek
 ebben a szobában.

S-V_{det}-O_{indet}

varčams 'kóstol'

kije varčasi meže (ételt, italt) megízlel,
egy keveset vesz belőle, hogy ízét megtapasztalja

S→+Anim

O→FCS_{akk}; O: vmilyen étel, ital

Nina varčiže jamoň'.

Nyina megkóstolta a levest.

S-V_{det}-O_{det}

kije varčasi meže (átv.): megkóstol vmit,
része van benne, megismer vmit

O: absztrakt fogalom

Veške ijeste son varčiňže eřamoň veše majšemat'neň.

Egy év alatt megkóstolta az élet minden szenvedését.

S-V_{det}-O_{det}

tokams 'érez, érint'

kije tokasi meže vki megtapint valamit

S→+Anim

O→FCS_{akk}

Mon tokija pši koňazo.

Megtapintottam forró homlokát.

S-V_{indet}-O_{det}

mařams 'érez'

kije maři meže vki a nyelvével érez
vmit

S→+Anim

O→FCS_{akk}

O:tárgyszerű jelző

Mon mařan kodamo-but'i čiře

jamson.

Valami furcsát (furcsa ízt) érzek a
levesemben.

S-V_{indet}-O_{indet}

mařams 'érez'

kije maři meže/kiň vki érzékszervei-
vel, illetve idegrendszerével tudomá-
sul vesz,

érezkel vmit/vkit

S→+Anim

O→FCS_{akk}, illetve MM_{akk}

Mařan keveňt' oršamapel'seňt'.

Követ érzek a cipőmben.

S-V_{indet}-O_{det}

RÖVIDÍTÉSEK

A = határozói (adverbiális) vonzat

A_{dir} = irányultságot kifejező (direkt) határozói vonzat

A_{akk} = tárgy értékű határozói vonzat

+Anim = élő szemantikai jegyű bővítmény

FCS_{akk} = főnévi csoport az indexbeli rövidítéssel megadott esetalakban³

FCS_{postpos} = névutós főnévi csoport

Hum = ember szemantikai jegyű bővítmény

MM = mellékmondat, mint bővítmény

O = tárgyi bővítmény (object)

S = alanyi bővítmény (subject)

V_{indet} = indeterminált ragozású ige mint valenciahordozó

V_{det} = determinált ragozású ige mint valenciahordozó

³A főnévi csoport terminust nem a generatív grammatikában megszokott értelemben használom (Forgács 1996 alapján), hanem egyszerűen a valamilyen esetalakban megjelenő névszók, ill. névszói szerkezetek (a névmásokat is beleértve) megnevezéseként.

IRODALOM

- Auramo, Päivi 1981: *Verbs of vision in present-day english*, Laudatur Thesis, University of Turku.
- Čilišema (szerk.: N. I. Išutkin) *Eržan ejkakšon žurnal*, 1991/1–3, 6, 8, 11–12; 1992/2–3, 11–12; 1993/1–2, 11–12; 1994/3; 1996/4–8; 1997/3–4, Szaranszk.
- Forgács Tamás 1996: *A valenciatörténet nyelvtörténeti alkalmazásának elméleti és gyakorlati kérdései (a Münchener Kódex Máté-evangéliumból készített igeszótárral szemlélítve)*, *Studia Uralo-Altaica Supplementum* 5, Szeged.
- Gruber, I. 1967: Look and see, *Language* 43, 937–948.
- Helbig, G. – Schenkel, W. 1991: *Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben*, Niemeyer, Tübingen.
- H. Molnár Ilona 1966: A vonzat és jelentés kérdéséhez, *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 4, 157–165.
- H. Molnár Ilona 1968: Igei vonzatstruktúrák a magyarban, *Nyelvtudományi Közlemények* 1, 442–448.
- Keresztes László 1990: *Chrestomathia Morduinica*, Tankönyvkiadó, Budapest.
- Kiefer Ferenc 1983: *Az előfeltevések elmélete*, Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Kiefer Ferenc 1992: Az aspektus és a mondat szerkezete, in *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 797–885.
- Klemm Antal 1923–1927: A mordvin tárgyas igeragozás, *Nyelvtudományi Közlemények* 46, 194–204.
- Mészáros Edit 1998: *Erza-mordvin nyelvkönyv kezdőknek és középfeladóknek*, JATE Press, Szeged.
- Nagy Beáta Boglárka 1995: A nganaszan igék aspektusáról, *Néprajz és Nyelvtudomány* 36, 267–283.
- Pete István 1983: Az aspektuális jelentés az igei jelentésfajták rendszerében, *Néprajz és Nyelvtudomány* 1985–86, 159–172.
- Prószték Gábor 1989: Határozók, szabad határozók, *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 17, 213–240.
- Salamon Ágnes 1989: Tárgyas szerkezetek az erza-mordvinban in *Folia Uralica Debreceniensa* 1, Debrecen, KLTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszék, 87–107.
- Scovel, Tom 1971: A look-see at some verbs of perception, *Language Learning* 21, 75–85.
- Serebrennikov, B.A. – Buzakova, R.N. – Mosin, M.V. 1993: *Eržan' ruzon' valks. Erzjansko-russkij slovar. Russkij jazik*, Diagona, Moskva.
- Vliegen, M. 1988: *Verben der auditiven Wahrnehmung im Deutschen (Az auditív érzékelés igéi a német nyelvben)*, Gunter Narr, Tübingen.
- Vuoriniemi, Jorma 1978: Sanojen ympäristöä suojelemaan!, *Virittäjä* 82, 394–398.

DIE VERBEN DER SINNESWAHRNEHMUNG IM ERZA-MORDWINISCHEN

KRISZTINA HEVÉR

Die Verben der Sinneswahrnehmung können als universale Kategorie gelten, da es sie in allen Sprachen gibt: der Mensch kann hören, sehen, riechen und besitzt auch einen Geschmacks- und Tastsinn.

Im Aufsatz habe ich die fünf Verben der Sinneswahrnehmung des Erza-Mordwinischen aus dem Gesichtspunkt untersucht, welche Verbsynonympaare zur Bezeichnung statischer bzw. dynamischer Geschehensinhalte verwendet werden. Im System der Dichotomie statisch-dynamisch gibt es Unterschiede in der Rektionsstruktur der Verbpaare. Im ersten Teil des Aufsatzes werden die Verben mit statischer bzw. dynamischer Bedeutung in Bezug auf die fünf Sinnesorgane behandelt; danach folgt eine Erklärung des Zusammenhanges zwischen Rektionsstruktur und Bedeutung, im Anhang wird eine – auf eigenem Forschungen beruhende – Rektionsliste erza-mordwinischer Verben angeführt.

Ziel der vorliegenden Arbeit war es — durch die parallele Behandlung des grammatischen Verhaltens und der semantischen Funktion der synonymen Verbkonstruktionen –, die rektionsstrukturellen Unterschiede der untersuchten Verben auf Grund ihres aspektualen Verhaltens zu beschreiben.